

Людмила Іванівна Романовська,

доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету

СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗА КОРДОНОМ НА ПРИКЛАДІ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН

У статті розглядаються питання про підготовку фахівців соціальної сфери за кордоном. Охоплено питання про системи підготовки майбутніх працівників соціальних служб країн Європи. Проведено порівняльний аналіз структури підготовки таких фахівців у Великобританії, Франції, Німеччині, Росії і Україні.

Ключові слова: соціальні педагоги, система підготовки, структура професійної підготовки в розвинених країнах Європи, інтегровані курси.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вивчення світового досвіду соціальної освіти є одним з найважливіших інструментів розробки і впровадження нових ідей, який надає можливість глибше осмислити специфіку соціальної роботи, запобігти помилкам при підготовці соціальних працівників у нашій країні, упровадити в навчання основні концепції, що пройшли випробування часом: поєднання теорії та практики, тісну міждисциплінарну інтеграцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Важливе місце у вивченні проблеми підготовки майбутніх працівників соціальної сфери займають праці українських науковців О. В. Безпалько, І. Д. Звереві, З. П. Кияниці, В. О. Кузьмінського та ін. Оскільки проблема підготовки працівників соціальної сфери реалізується в Україні не так давно, велике значення для нас має досвід з цієї проблеми зарубіжних країн.

Метою статті є аналіз професійної підготовки майбутніх працівників соціальних служб країн Європи, як найбільш близьких культурно або історично до України, та її порівняння з відповідною вітчизняною підготовкою.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У **Великобританії** структура підготовки фахівців соціальної роботи подана різнорівневою багатоступеневою системою. Перші чотири ступені – недипломовані соціальні працівники, які безпосередньо забезпечують обслуговування клієнтів у різних соціальних закладах. П'ятий-шостий ступені – дипломовані спеціалісти соціальної роботи, які пройшли відповідну підготовку в університетах чи коледжах.

Структура підготовки дипломованих фахівців соціальної сфери у Великобританії, на відміну від України, визначається Центральною радою з питань навчання і підготовки у соціальній роботі. Створення Ради надало можливість впорядкувати освітні стандарти, видачу ліцензій на створення факультетів соціальної роботи, розподіл державних замовлень та грантів на науково-дослідну діяльність у галузі соціальної роботи, централізувати видачу дипломів про присудження кваліфікації випускникам [4].

У традиційних освітніх закладах абітурієнтам пропонують денні програми з дворічним або, іноді, трирічним терміном навчання. Також існує можливість пройти дистанційний курс підготовки, модульний курс, навчатися через систему отримання кредитів-балів.

Значним добутком британської системи підготовки соціальних працівників є професійна практична підготовка, ефективність якої забезпечується чіткою координацією діяльності університетів і соціальних закладів, інтеграцією теорії та практики, різноманітністю моделей практичної підготовки, методичними розробками.

Професійна підготовка орієнтована як на професійний, так і на особистісний розвиток спеціаліста, який повинен мати значний обсяг знань, умінь та навичок у поєднанні з відповідними особистісними якостями і здатністю до творчого, нестандартного вирішення проблем клієнта.

Професійна теоретична підготовка соціальних працівників здійснюється за допомогою різних методів та технологій. У більшості вищих навчальних закладів поширеною є модульна технологія. Характерними для британських вищих навчальних закладів є такі форми організації навчального процесу: лекції, диспути, семінари, практичні заняття, самостійна робота. Індивідуальні форми навчання переважають над груповими.

Програма підготовки будується відповідно до вимог Центральної ради з питань навчання і підготовки у соціальній роботі, зміст яких зводиться до шести блоків: 1) спілкування та наймання, сприяння і підтримка; 2) допомога клієнту; 3) аналіз та планування; 4) втручання у життя клієнта і надання йому необхідних соціальних послуг; 5) робота в організації; 6) розвиток професійної компетентності [4].

Більшість навчальних закладів Великобританії не готує фахівців соціальної роботи широкого профілю, але незалежно від спеціалізації обов'язковим є вивчення таких дисциплін, як: психологія (загальна, вікова, соціальна), фізіологія, соціологія, соціальні структури, соціальна політика, управління, право, соціальне законодавство, теорія та практика соціальної роботи, філософія соціальної роботи, етика, інформатика. Спеціалізація відбувається за рахунок спецкурсів навчальних дисциплін відповідно до майбутньої роботи соціального працівника: 1) з дітьми і підлітками; 2) з правопорушниками й ув'язненими; 3) з хворими (у системі охорони здоров'я); 4) з інвалідами; 5) з людьми похилого віку; 6) з громадою; 7) у системі соціального захисту [5].

Порівнюючи програми підготовки соціальних працівників у вищих навчальних закладах Великобританії та України, ми можемо бачити, що при великій кількості спільних дисциплін у британських навчальних закладах значно більше часу (у півтора-два рази) приділяють практиці студентів.

Важлива роль у процесі практичної підготовки майбутніх соціальних працівників у Великій Британії, на відміну від України, належить педагогу-наставнику. Від його професійної компетентності залежать як успіх практики в

цілому, так і ступінь задоволеності практикою студентів. Тому підбір, навчання й утримання в штаті кваліфікованих педагогів-наставників – важливе завдання, яке перебуває в центрі уваги всіх закладів соціальної роботи Великобританії, що орієнтуються на високі стандарти професійної підготовки [12].

Основою навчального процесу при дистанційному навчанні є цілеспрямована і контрольована інтенсивна самостійна робота учня, який може вчитися у зручному для себе місці, за індивідуальним розкладом, маючи при собі комплект спеціальних засобів навчання та узгоджену можливість контакту з викладачем по телефону, електронній чи звичайній пошті, а також очно. У системі освіти дистанційне навчання відповідає принципу гуманності, згідно з яким ніхто не повинен бути позбавлений можливості вчитися з причин бідності, географічної або тимчасової ізоляції, соціальної незахищеності і неможливості відвідувати освітні заклади в силу фізичних вад, зайнятості виробничими або особистими справами.

Найчастіше дистанційне навчання використовується з метою опанування елементарних знань у певній галузі науки, умінь та навичок у конкретній сфері діяльності або для здобуття додаткової кваліфікації, іноді – для отримання повноцінної вищої освіти.

Підготовка соціальних працівників у **Франції** відбувається значною мірою на рівні середньої спеціальної і вищої освіти. Переважна кількість навчальних закладів належить до недержавного сектору – до 3/4 студентів навчається саме в них.

Основними нормативними документами, що визначають зміст та напрямки соціальної освіти у Франції, є Кодекс освіти, Кодекс соціальної діяльності і сім'ї, Національна та регіональні схеми соціальної освіти, програми професійної підготовки фахівців соціальної сфери з різних спеціальностей. Контроль за дотриманням програм професійної підготовки, рівнем кваліфікації керівників навчальних закладів, якістю освіти, який здійснюється в навчальних закладах упродовж усього періоду підготовки фахівця в галузі соціальної роботи, покладено на державу. Але навчальні заклади мають значні

повноваження і можливості, наприклад: упровадження власних дипломів, підтвердження професійних навичок та знань абітурієнтів, набутих до вступу на навчання. А кожен заклад із підготовки соціальних працівників має свій педагогічний (технологічний) проект, що базується на загальнодержавній програмі професійної підготовки, розробленій для кожної зі спеціальностей у галузі соціальної роботи [1].

Сама система соціальної освіти є багаторівневою, що надає можливість забезпечити неперервність освіти, полегшити мобільність студентів при переході з одного рівня на інший, краще задовольняти суспільний попит на фахівців соціальної сфери.

Середню спеціальну освіту у сфері соціальної діяльності надають школи і регіональні інститути соціальної роботи. Більшість шкіл пропонує навчання за однією спеціальністю, навчальні курси яких суттєво відрізняються за змістом та тривалістю, зберігаючи схожість у поділі на теоретичну і практичну підготовку. Період професійної підготовки триває: 3 роки – на спеціальності помічників соціальної служби, сімейних радників, соціальних аніматорів та спеціальних експертів навчання; 2 роки – на спеціальності дошкільних соціальних педагогів і персоналу дитячого садка; 8 місяців – для жінок-домогосподарок.

Вища освіта соціальних працівників має два щабля: вища професійна освіта першого та другого циклу, який, у свою чергу, має два рівні. Причому навчання другого циклу є доступним особам, які мають вищу професійну освіту першого циклу і щонайменше трирічний професійний досвід діяльності в галузі соціальної роботи. Саме наявність диплома, що засвідчує підготовку II циклу вищої освіти, надає можливість його власникові претендувати на адміністративні посади та кар'єрне зростання.

На відміну від навчальних планів підготовки соціальних працівників в Україні програми професійної підготовки асистентів соціальних служб Франції містять значно меншу кількість дисциплін загальноосвітньої, гуманітарної, соціально-економічної і фундаментальної підготовки, зосереджуючись на фахових та спеціальних дисциплін і відводячи більше половини навчального

часу під практичне навчання. Тобто, на відміну від вітчизняної системи соціальної освіти, яка спрямована на підготовку фахівця широкого профілю з акцентом на теоретичні знання, навчальні заклади Франції готують працівників вузької спеціалізації [3].

Вузька спеціалізація соціальних працівників у Франції розвивається у трьох основних напрямках – соціальне асистування (*l'assistance sociale*), спеціалізоване виховання (*l'education specialisee*), анімація (*l'animation*). Базовими предметами підготовки є такі дисципліни: структура інститутів соціальної роботи; соціальна економіка; соціальне середовище; відношення між людьми; здоров'я, гігієна та медично-соціальний захист населення. У цілому вони відповідають вітчизняним дисциплінам “Соціологія”, “Психологія”, “Етика”, “Педагогіка”, “Право” тощо. Основною дисципліною для вивчення є “Теорія і практика соціальної служби” – інтегрований курс, що забезпечує зв'язок між різними навчальними дисциплінами. Також, у межах модернізації освіти в галузі соціальної роботи Франції на сучасному етапі розглядається питання про включення у програму професійної підготовки за фахом “Асистент соціальної служби” таких навчальних дисциплін, як “Філософія” та “Іноземна мова”. Включення в навчальну програму курсу “Філософія” має сприяти розвитку світогляду, загальної культури особистості, а необхідність опанування іноземних мов підтверджується і закріплюється положеннями Болонської угоди та дає майбутньому фахівцю більшу мобільність [2].

На сучасному етапі основними завданнями процесу розвитку системи соціальної освіти у Франції є такі: сприяння взаємопроникності різних рівнів підготовки в галузі соціальної роботи, визнання професійних компетенцій, розробка нових механізмів доступу до різних рівнів соціальної освіти, перегляд побудови й організації підготовки в галузі соціальної роботи, сприяння подальшому розвитку напрямків соціальної освіти.

У **Німеччині** функціонує диференційована, ієрархічно упорядкована структура професійної підготовки кадрів соціальних педагогів чотирьох освітньо-професійних рівнів:

– *допрофесійна підготовка*, яку майбутні соціальні працівники одержують в більшості під час діяльності у різних добродійних організаціях: Червоний Хрест, організація католицької церкви Карітас тощо;

– *рівень професійних училищ*, на якому вирізняють навчання в однорічній професійній школі для підготовки виховательок дитбудинків сімейного типу, навчання у професійному спеціалізованому училищі впродовж двох років, що надає право працювати помічником вихователя у догляді за дітьми, вступати до підвищеного спеціалізованого училища, а також право на професійне навчання у підвищеному спеціальному училищі, яке готує молодь до вступу у вищу спеціальну школу;

– *рівень середньої спеціальної освіти*, що передбачає професійну підготовку працівників дитячих садків, молодіжних центрів і надомного догляду за малюками;

– *рівень вищої освіти*, на якому займаються підготовкою соціальних педагогів у вищій спеціальній школі з терміном навчання 4 роки та підготовкою соціальних педагогів на факультетах “соціальна педагогіка” університетів, які готуються до викладацької діяльності у професійних школах соціально-педагогічної сфери (термін навчання 5–6 років).

Підготовка соціальних працівників різних спеціалізацій на рівні професійних училищ і середньому спеціальному рівні передбачає вивчення таких фахових предметів: основи виховання, основи охорони здоров'я, бухгалтерський облік, основи домашнього господарства, основи харчування, соціально-доглядова практика тренування по догляду за здоров'ям, художнє та ремісничє навчання, музика, виховання, рухові ігри, приготування їжі, догляд за квартирою і текстилем.

Під час навчання багато уваги приділяється формуванню світогляду майбутніх фахівців, розширенню їхніх знань про світ, поєднанню теоретичного та практичного психолого-педагогічного навчання, умінню брати на себе відповідальність за виконувану роботу, навчання творчого, відповідального,

гуманного мислення і діяння при вирішенні найрізноманітніших практичних проблем виховання [9].

Особливого значення в підготовці цих фахівців у Німеччині нині набуває комбінування декількох суміжних навчальних спеціальностей.

Професійна підготовка соціальних працівників у вищих спеціальних школах терміном 6–8 семестрів дає право працювати у державних закладах. Навчання на відповідних факультетах університетів (термін 8–12 семестрів) не дає такого права, але надає можливість викладати у вищій спеціальній школі.

При відповідності європейським тенденціям вища соціальна освіта у Німеччині має свою специфіку, що полягає у:

- інтеграції, тобто поєднанні підготовки соціальних педагогів та соціальних працівників та створенні інтегративних предметів, курсів і форм навчання;

- практичній спрямованості навчання, що знаходить вираження в наявності різного виду практик та проектного навчання;

- поділі теоретичної фази на базове й основне навчання;

- розмежуванні у підготовці спеціалістів для практичної та наукової сфер: практичних працівників готують у вищих спеціальних школах, а університети готують дипломованих спеціалістів з правом викладання у вищих навчальних закладах і проведення наукових досліджень.

Навчальні програми з підготовки соціальних педагогів та соціальних працівників передбачають таке спрямування навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців соціальної роботи і соціально-педагогічної діяльності: соціальна робота та соціальна педагогіка (історія, теорія, організація й інститути, методи); соціальні науки (соціологія, соціальна політика, політична наука, економіка, статистика, емпіричні соціальні дослідження); психологія та педагогіка (прогресивна психологія, терапевтичні методи, теорія і практика освіти, теорія соціалізації); здоров'я (надання медичної допомоги, медичне обстеження); юридичне та суспільне управління (законодавство стосовно сім'ї,

молоді, соціального забезпечення, соціальних гарантій, праці й управління); засоби масової інформації, мистецтво, спорт [10].

Викладання на рівні вищої соціальної освіти Німеччини здійснюється за інтегрованими курсами, у навчальному процесі переважають методи бесіди, дискусії, самостійної роботи з книгою, робота в малих групах, рольові ігри, оскільки ці методи привчають самостійно мислити, формулювати власну точку зору і відстоювати її.

Важливим є співвідношення теоретичного навчання та практики у вищій професійній освіті Німеччини. Оскільки навчання у вищих спеціальних школах Німеччини є практично орієнтованим, то майбутні соціальні педагоги проходять декілька видів практики: допрофесійну, вступну, спеціалізовану під час основного навчання, а також професійну практику. Практика може супроводжувати теоретичне навчання, наприклад, під час проектного навчання або бути неперервною (блок-практика). Загалом, за умови академічної підготовки у вищих спеціальних школах упродовж 3 років на безпосередню практичну діяльність відводиться 1 рік.

Особливе місце займає “Рік професійного визнання” – вид практики, упродовж якої студенти працюють під керівництвом досвідченого практика за неповну оплату. Професійна практика відіграє роль перевірки знань і вмінь студентів, а також завершального вибору спеціалізації. Як правило, після закінчення практики професійного визнання випускник залишається працювати на цьому ж місці, за умови наявності вакансії та бажання випускника.

Підготовка соціальних працівників у **Росії** регламентується Державним освітнім стандартом вищої професійної освіти, вимогами до обов’язкового мінімуму змісту і рівня підготовки бакалавра, спеціаліста та магістра за напрямком “Соціальна робота”. Цим документом закріплено ідею трирівневої професійної підготовки фахівців і курс на фундаменталізацію змісту з поєднанням теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців, принципи відбору загально-професійних і спеціальних дисциплін, вимоги до змісту предметів спеціалізації, введено комплекс нових предметів, зокрема,

“Антропологія”, “Соціальна політика”, “Гендерологія”, “Проблеми соціальної роботи з молоддю”, збільшено термін практичної підготовки.

Відповідно до Державного стандарту в Російській Федерації у підготовці соціальних працівників виокремлюються такі рівні:

– *курсowa чи допрофесійна підготовка* на курсах, у школах, ліцеях. Випускники із загальною середньою освітою поповнюють лави соціальних працівників відділів з обслуговування хворих, людей похилого віку, одиноких. Вони мають право вступу до середніх спеціальних чи вищих навчальних закладів певного профілю;

– *навчання в середніх спеціальних навчальних закладах*, успішне закінчення яких надає змогу працювати бригадирами відділень з обслуговування хворих, одиноких, людей похилого віку і соціальними педагогами;

– *навчання у вищих навчальних закладах* (університети, академії, педагогічні, медичні та інші галузеві вищі навчальні заклади) на денному, вечірньому чи заочному відділеннях (термін навчання – від 3 до 6 років), на спеціальних факультетах, де є змога впродовж 1–3 років здобути другу вищу освіту. Спеціалізація випускників, здебільшого, відповідає профільній спрямованості вищого навчального закладу, значна частина з яких готує спеціалістів-організаторів, управлінські кадри із соціальної роботи з населенням, у службах зайнятості, у галузі медико-соціальної допомоги громадянам [11].

Основними принципами підготовки соціальних працівників у системі вищої професійної освіти Російської Федерації є: широка гуманітарна та загальнокультурна підготовка студентів; активне використання в навчальних планах і програмах даних соціології, психології, культурології, економіки, інших наук, зарубіжного досвіду; систематичний розвиток у студентів навичок аналізу й оцінювання соціальних процесів і суспільних проблем; залучення на всіх етапах навчання у практичну професійну діяльність; організація

навчального процесу з використанням традиційних та інноваційних технологій навчання [8].

Підготовка соціальних працівників у вищих навчальних закладах Росії має широкий спектр спеціалізацій, які розподіляють за об'єктом діяльності (“організація соціального захисту населення”; “соціально-економічна підтримка населення”, “соціально-правова підтримка населення”, “медико-соціальна робота з населенням”, “соціальна реабілітація людей з обмеженими можливостями”, “соціально-педагогічна робота з сім'єю і дітьми” тощо) та за галузевою ознакою (соціальна робота в закладах охорони здоров'я, закладах освіти, службі зайнятості, у службі міграції, у пенітенціарних закладах, соціальна робота на виробництві і з військовослужбовцями).

Серед актуальних проблем сучасної підготовки фахівців у галузі соціальної роботи – необхідність налагодження тіснішого взаємозв'язку навчального процесу з майбутньою професійною діяльністю; ефективного поєднання універсальної (загальної) та спеціальної професійної підготовки, зокрема і спеціалістів достатньо вузьких спеціалізацій; розширення “географії” підготовки; оновлення наявних та створення нових навчальних програм і підручників; конституювання соціальної роботи як нової дисципліни; оформлення юридичного статусу соціальних працівників [7].

Підсумовуючи, ми можемо стверджувати, що сучасна підготовка працівників соціальних служб країнах Європи має загальні тенденції розвитку, до яких відносимо:

– міждисциплінарні зв'язки при підготовці фахівців із соціальної роботи. Найбільший вплив у процесі підготовки мають філософія, соціологія, психологія, педагогіка, антропологія, етика, медична підготовка, право;

– широке впровадження сучасних теоретичних концепцій, заснованих на інтегративному характері підготовки. Наприклад, концепції П. Кастнера, яка, виходячи з того, що людина – це носій біологічного та соціального, і його діяльність у соціальному аспекті регулюється символами (мова тощо), нормами, які обумовлюють індивідуальну діяльність залежно від

загальноприйнятих норм та цінностей і певною долею ірраціональності та незалежності від умов середовища, розглядає соціальну роботу не лише як теорію, але й як мистецтво взаємодії з іншими людьми, які потерпають від складних психологічних проблем чи знаходяться у складних життєвих ситуаціях, що стали результатом неадекватної оцінки власних можливостей, завищених вимог, перебільшених бажань тощо [13]. У цьому контексті соціальному працівнику важливо не лише враховувати особливості внутрішнього світу клієнта, особливості обставин, які призвели до критичної ситуації, але й усвідомлювати, що основним завданням є засвоєння клієнтом загальноприйнятих норм;

– орієнтованість освіти на практичну діяльність. Практична складова відіграє важливу роль у підготовці майбутніх фахівців. Так, термін виробничої практики у Великобританії, Німеччини, Франції складає від 9 до 12 місяців, при цьому більшість країн сприяють роботі своїх студентів за кордоном. Важливим чинником опанування професії є також участь у суспільних організаціях, соціальних акціях, поєднання навчання і роботи у соціальних закладах [6].

Висновки. Отже, вивчаючи та порівнюючи підготовку соціальних працівників у розвинених країнах світу й Україні, ми робимо висновки, що:

– упровадження національного керівного та впорядковуючого органу – аналогу Центральною радою з питань навчання і підготовки у соціальній роботі Великобританії – може надати поштовх до розвитку всієї системи підготовки соціальних працівників;

– навчальні заклади соціального профілю в Україні мають звернути увагу на можливість упровадження нових індивідуальних та групових, включаючи дистанційне, форм навчання;

– при серйозній фундаментальній теоретичній підготовці вітчизняних навчальних закладів обсяг практичної діяльності студентів значно відстає від світових стандартів;

– серйозне вивчення ролі педагогів-наставників практичної підготовки майбутніх соціальних працівників може підвищити як успішність засвоєння

практичних навичок соціальної діяльності в цілому, так і ступінь задоволеності практикою студентів;

– джерелом теоретико-методологічної бази у підготовці спеціалістів соціальної роботи в Україні може бути досвід європейських країн, зокрема Німеччини, Франції, з підготовки фахівців соціальної роботи з дітьми та молоддю.

На завершення вважаємо за необхідне зауважити, що, не зважаючи на значно більший зарубіжний досвід підготовки спеціалістів, його використання повинно відбуватись через глибоке осмислення й адаптацію до вітчизняних культурно-історичних традицій та соціально-економічних і політичних умов.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Наші подальші дослідження буде спрямовано на вивчення практичних можливостей упровадження передових ідей підготовки фахівців соціальної сфери у систему підготовки соціальних педагогів в Україні.

Список використаної літератури

1. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації : навч.-метод. комплекс / Безпалько О. В., Зверева І. Д., Кияниця З. П., Кузьмінський В. О. ; [за заг. ред. І. Д. Зверєвої, Ж. В. Петрочко]. – К. : Фенікс, 2007. – 528 с.

2. Кашпирева, Т. Б. Модернизация образования специалистов социальной сферы в системе многоуровневой подготовки студентов во Франции : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Кашпирева Татьяна Борисовна. – Тула, 2004. – 214 с.

3. Ковчина, І. М. Сучасні технології соціальної роботи за рубежом : навч.-метод. посібник / І. М. Ковчина. – К., 2001. – 95 с.

4. Козубовський, В. В. Соціальний захист неповнолітніх у Великій Британії (порівняльний аналіз) / В. В. Козубовський. – Ужгород : УжНУ, 2004. – 129 с.

5. Корнюшина, Р. В. Зарубежный опыт социальной работы / Р. В. Корнюшина. – Владивосток : Изд-во Дальневосточного университета, 2004. – 85 с.

6. Кремнева, Т. Подготовка социальных работников за рубежом / Т. Кремнева // Социальная работа. – 2005. – № 1. – С. 46–49.

7. Кузнецова, Л. П. Основные технологии социальной работы : учебное пособие / Л. П. Кузнецова. – Владивосток : Изд-во ДВГТУ, 2002. – 92 с.
8. Основы социальной работы : учебник / [отв. ред. П. Д. Павленок]. – М. : ИПФРА-М, 2003. – 395 с.
9. Пришляк, О. Ю. Змістовий компонент професійної підготовки соціальних педагогів у Німеччині / О. Пришляк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2007. – № 1. – С. 39–44.
10. Пришляк, О. Ю. Соціальна політика і соціальна педагогіка у Німеччині / О. Ю. Пришляк // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2007. – Вип. 47. – С. 177–181.
11. Социальная политика : уч. пособие / [под ред. Н. А. Волгина]. – М. : Изд-во “Экзамен”, 2004. – 736 с.
12. Соціальні технології: світовий досвід та тенденції розвитку в Україні : монографія / [за ред. В. В. Барабаша]. – Херсон : Вид-во ПП Вишемирський В. С., 2008. – 340 с.
13. Социальный работник – профессия XXI века [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://socio.rin.ru/cgi-bin/article.pl?id=655&page=1>.

Стаття надійшла до редакції 22.05.2013.

Романовская Л. И. Система подготовки специалистов по социальной работе за рубежом на примере развитых стран

В статье рассматриваются вопросы о подготовке специалистов социальной сферы за рубежом. Охвачены вопросы о системах подготовки будущих работников социальных служб стран Европы. Проведен сравнительный анализ структуры подготовки таких специалистов в Великобритании, Франции, Германии, России и Украины.

Ключевые слова: *социальные педагоги, система подготовки, структура профессиональной подготовки в развитых странах Европы, интегрированные курсы.*

Romanovska L. I. System of training of social workers abroad by example of developed countries

The article deals with the problem of training of social workers abroad. The system of training of future workers of social services of Europe has been analyzed.

Comparative analysis of the structure of training of specialists in the UK, France, Germany, Russia and Ukraine has been carried out.

Key words: *social pedagogues, training system, system of training, structure of professional training in the developed countries of Europe, integrated courses.*